

Kas kūdikį parodys, koks yra? Kas į žvaigždes įkels jį ir duos jam atsisakymo mastelį? Mirtį kas iš jo duonos nulipdys, rūpios, – arba paliks tarp lūpų apvalių tarsi žvynelį obuolio gražaus?.. Žudiką greitai perprasi. Bet: savyje slėpt mirtį, ištisą mirtį, dar nė negyvenus, ramiai slėpt mirtį ir neužsirūstint – tai neaprašoma.*

Iš ketvirtos „Duino elegijos“

Rainer Maria Rilke

...Aš ieškau svarbiausios sielos srities, kur absoliutus blogis stoja prieš brolystę.

André Malraux, Lazare, 1974

---

* Rainer Maria Rilke. *Poezija*, Vilnius, 1996, p. 269. Vertė V. P. Bložė.

V I E N A S

Tais laikais rasti pigų butą Manhatane buvo beveik neįmanoma, ir man teko kraustytis į Brukliną. Tai buvo 1947 metais, ir maloniausia tą vasarą, kurią taip gyvai prisimenu, buvo oras – saulėtas ir švelnus, prakvipeš gėlėmis, tarytum dienos būtų įstrigusios amžiname pavasaryje. Dėkojau už tai Dievui, daugiau nelabai turėjau už ką dėkoti, nes mano jaunystė užplaukė ant seklumos. Sulaukęs dvidešimt dvejų metų ir verždamasis tapti bent koku rašytoju, pamačiau, jog kūrybinis įkarštis, nuostabia negailestinga liepsna aštuoniolikmečio manęs vos neprarijęs, taip išblėso, kad dabar vos spingsėjo nelyginant signalinė lemputė, atspindinti ne ką daugiau kaip simbolines žarijas krūtinėje ar ten, kur kadaise glaudėsi mano alkaniausi užmojai. Ir ne todėl, kad man būtų praėjęs noras rašyti, aš vis taip pat aistringai troškau iškloti popieriuje įkalintą mano galvoje romaną. Tik kad parašęs pirmąsias gražias pastraipas daugiau nieko nebeišspaudžiau, tai yra – apytikriai persakant Gertrūdos Stain žodžius apie vieną nežymų Prarastosios kartos rašytoją – turėjau sirupo, bet jis niekaip nevarvėjo. Negana to, praradau darbą, turėjau labai mažai pinigų, tapau savanoriu tremtiniu Fletbuše ir šalia kitų savo tėvynainių buvau dar vienas perkaręs ir vienišas pietietis jaunuolis, slampinėjantis žydų karalystėje.

Vadinkite mane Stingu, nes tuo laiku mane visi šaukdavo šia pravarde, jei apskritai kas nors pašaukdavo. Toks vardas mane lydėjo nuo privačios vidurinės mokyklos gimtojoje Virdžinijos valstijoje laikų. Mokykla buvo maloni įstaiga, į kurią mane keturiolikos metų įgrūdo vos iš proto neišvartytas tėvas, po motinos mirties sunkiai su manimi susitvarkantis. Tarp kitų mano nevalyvų savybių nepaisymas asmeninės higienos buvo akivaizdus, ir aš netrukau pagarsėti kaip Stinkis*. Tačiau metai bėgo. Dildantis laiko triūsas ir iš esmės pasikeitę įpročiai (tiesą sakant, sugėdytas pasidariau kone maniakiškai švarus) pamažėle nugludino režiantį mano vardo skambesį ir jis susiliejo į malonesnį ar bent ne tokį nemalonų, tikrai šaunesnį Stingą. Kai man jau buvo per trisdešimt, su savo vardu mįslingai išsiskyriau, – Stingas kaip blausi šmėkla tiesiog išgaravo iš mano būties, ir man dėl to buvo nei šilta, nei šalta. Bet tuo metu, apie kurį rašau, aš dar buvau Stingas. Ir jeigu kartais atrodyt keista, kodėl šio vardo nėra pirmose šio pasakojimo dalyse, tik tiek galiu paaiškinti, jog tuo nykiu ir vienišu mano gyvenimo laikotarpiu mane, tarsi kvaištelėjusį atsispyrėlių kalno oloje, retai kas išvis pašaukdavo vardu.

Džiaugiausi atstatytas iš darbo – pirmos mokamos tarnybos savo gyvenime, neskaitant karinės, – nors tai gerokai pakirto mano ir šiaip kuklių ekonominę padėtį. Be to, dabar manau, kad buvo sveika iš pat pradžių įsitikinti, jog niekadoms niekur netiksiu jokiam tarnautojo darbui. Tiesą sakant, prisiminęs, kaip aš pirma geidžiau tos vietos, netgi pats nustebau, su koku palengvėjimu, netgi veržlumu tik po penkių mėnesių susitaikiau su tuo, kad esu atleistas. 1947 metais tarnyba, ypač leidykloje, buvo retenybė, ir man kaip iš dangaus nukrito vieta vienoje didžiausių knygų leidyklų, kur buvau paskirtas „jaunesniuoju redaktoriumi“ – taip vadindavo rankraščių skaitytoją. Kad tais laikais, kai doleris buvo kur kas vertingesnis, turėjai šokti pagal darbdavio dūdelę, byloja

---

* To stink (*angl.*) – „dvokti“.

ir šykšti mano alga – keturiasdešimt dolerių per savaitę. Atskaičiavus mokesčius, tai reiškę, jog anemiškas melsvas čekis, kurį kiekvieną penktadienį ant stalo padėdavo kuprota kasininkė, sudarė šiek tiek didesnę užmokestį nei devyniasdešimt centų per valandą. Bet manęs nė kiek neliūdino, kad juodadarbio atlyginimą moka viena galingiausių ir turtingiausių leidyklų pasaulyje; jaunas ir tvirtas, aš ėmiausi savo darbo – bent iš pat pradžių – su kilniais ketinimais; be to, kaip atpildą, šis darbas žadėjo spindesio: pietūs restorane „21“, vakarienė su O’Hara, ramios, gabios, bet geidulingos rašytojos, tirpstančios nuo mano redaktoriško sumanumo ir taip toliau.

Netruko paaiškėti, kad nieko panašaus nebus. Visų pirma, nors leidykla – klestinti labiausiai dėl vadovėlių, įvairių pramonės šakų vadovų ir specializuotų žurnalų, susijusių su tokiais įvairiomis ir paslaptinomis sritimis kaip kiaulininkystė, laidojimo mokslas ir presuotas plastikas, – šalia leido ir romanus bei negrožinę literatūrą, todėl jiems ir prireikė jaunesniųjų estetų kaip aš triūso, tačiau jos autorių sąrašas vargu ar patrauktų dėmesį to, kas rimtai domisi literatūra. Pavyzdžiui, tuo metu, kai aš ten gavau darbą, tarp išleistų autorių žymiausi buvo du: išėjęs į atsargą Antrojo pasaulinio karo laivyno admirolas ir ypatingas menkysta, ekskomunistas provokatorius, kurio pamėkliška *mea culpa* bestselerių sąrašuose laikėsi pusė velnio. Tokio lygio rašytojo kaip Džonas O’Hara (nors turėjau kur kas garsesnių literatūrinių stabų, O’Hara man atrodė rašytojas, su kuriuo restorane galėtų pasigerti jaunesnysis redaktorius) nebuvo nė kvapo. Be to, man paskirtas darbas gerokai slėgė. Tuo metu „McGraw-Hill & Company“ (mat taip vadinosi mano darbdavys) stigo literatūrinės šlovės, nes jis šitaip ilgai ir sėkmingai tiekė gremėzdiškus techninius leidinius, kad į mažą grožinės literatūros skyrių, kuriame aš darbavausi ir kuris buvo užsimojęs prilygti „Scribner“ ar „Knopf“, buvo žiūrima kaip į leidybos verslo pokštą. Tarsi milžiniška prekybos firma kaip „Montgomery Ward“ ar „Masters“

būtų suįžulėjusi ir įsteigusi salonėlį, prekiaujantį audinių ir šinšilų kailiais, kuriuos visi prekybininkai žino esant dažytas bebrenas iš Japonijos.

Tad firmos hierarchijoje eidamas žemiausias ir nuobodžiausias pareigas, aš ne tik negaudavau progos skaityti bent laikinos vertės rankraščių, bet turėdavau kasdien arti grožinę ir negrožinę menkiausias rūšies rašliavą – kava aplaistytas ir nučiupinėtas šūsniš Hamermilio Bondo, kurio apšiurusi, nusmurgusi išvaizda bylote bylojo apie autoriaus (arba agento) klaikią neviltį ir kad „McGraw-Hill“ – jo paskutinė viltis. Tačiau jaunystės metais prisigraibęs anglų literatūros žinių, buvau beširdiškai griežtas nelyginant Metjus Arnoldas, reikalavau, kad rašytinis žodis įkūnytų aukščiausią rimtį bei tiesą, ir į šias nelemtas atžalas, išleistas vienišų ir trapių troškimų, kuriuos puoselėjo tūkstančiai nepažįstamųjų, aš žiūrėjau su valdinga, abstrakčia panieka kaip beždžionė, rankiojanti iš savo kailio parazitus. Buvau neperkalbamas, kandus, negailestingas, nepakenčiamas. Aukštybėse, įstiklinate kambarėlyje dvidešimtame „McGraw“ pastato aukšte – įspūdingos architektūros, bet dvasiškai dirginančiame žaliame bokšte Keturiasdešimt antrojoje gatvėje – tos liūdnos jausmų tirados, sukrautos ant mano stalo į aukštą krūvą, pilnos vilties ir šleivos sintaksės, man kėlė panieką, kurios galėjo pritvinkti tik tas, kas neseniai perskaitė *Septynis dviprasmybės tipus*. Iš manęs buvo reikalaujama gana išsamiai aprašyti kiekvieną įteiktą išleisti knygą, kad ir kokia ji būtų bloga. Iš pradžių atrodė vienas smagumas ir aš nuoširdžiai mėgavausi pagieža ir kerštu, kokį tik pajėgiau išlieti ant šių rankraščių. Tačiau ilgainiui persisotinai neatlėgstančia jų vidutinybe, man įgriso vienodas darbas, įgriso be perstojo rūkyti, įgriso miglos apgaubtas Manhatano vaizdas ir įgriso kurpti bejausmio skaitytojo atsiliepinimus kaip kad šis, kurį išsaugojau iš tų bergždžių ir slogių laikų. Cituoju jį pažodžiui, be pataisų.

Edmonija Kraus-Birštiker

ANDRAI AUGA AUKŠTI. *Romanas*

„Meilė ir mirtis tarp smėlio kopų ir spanguolynų pelkių pietiniame Naujajame Džersyje. Jaunasis knygos herojus Vilardas Stretevējus, didelės, turtingos spanguolių pakavimo kompanijos paveldėtojas, neseniai baigęs Prinstono universitetą, beprotiškai įsimyli Ramoną Blein, dukterį Ezros Bleino, kuris yra senas kairysis, vadovavęs spanguolių rinkėjų streikui. Siužetas patrauklus ir painus, daugiausia susidedantis iš to, kaip Brendonas Stretevējus – Vilaro magnatas tėvas – įtariamai surezgęs pinkles, kad galėtų atsikratyti senio Ezros; ir išties vieną rytą jo siaubingai sudarkytas lavonas randamas tarp mechaninio spanguolių rinktuvo krumpliaračių. Nuo to prasideda kone lemtingi tarpusavio priekaištai tarp Vilaro, pasižymintio „žaviai prinstoniškai pakreipta galva ir katės grakštumu“, ir gedinčios Ramonos, kurios „lieknumas ir lankstumas vos slepia audringą geidulingumą“.

Šia knyga pasibaisėjęs, tik tiek galiu pasakyti, kad blogesnis romanai dar nebuvo parašytas nei moters, nei žvėries. Kuo skubiau atmesti.“

Ak, protingasis išpuikėlis jaunuolis! Kaip aš džiūgavau ir krizenau skrosdamas tuos bejėgius beteisius pseudoliteratūrinus ériukus. Ir nė kiek nesibaiminau švelniai kumštelėti į pašonę „McGraw-Hill“ ir patraukti per dantį jos polinkį leisti šlamštą – „smagias“ knygas, kurių ištraukas už stambų avansą būtų galima spausdinti žurnaliuke *Reader's Digest* (nors tokios pašaipėlės tikriausiai pagreitino mano nuopuolį).

Odri Veinrait-Smili

SANTECHNIKO MOTERIS

„Vienintelis vertingas dalykas šioje knygoje – jos pavadinimas, toks patraukiantis dėmesį ir vulgarus, kad visai atitinka

„McGraw-Hill“ pakraipą. Autorius yra moteris, ištekėjusi – kaip kukliai rodo pavadinimas – už santechniko, gyvenančio Vusterio priemiestyje, Masačusetse. Šie neraštingi, beviltiškai nejuokingi svaichiojimai – nors juokinti stengiamasi kiekviename puslapyje – yra bandymas suromantinti tikriausiai šurpią būtį; autorė užsidegusi lygina komiškus savo šeiminio gyvenimo vingius su tuo, kas vyksta neurochirurgo namuose. Ji nurodo, kad santechnikas, kaip ir gydytojas, yra iškvietinėjamas dieną naktį; santechniko darbas, kaip ir gydytojo, esąs gana sudėtingas, neapsaugotas nuo mikrobu; abu dažnai pareina namo pradvokę. Skyrių pavadinimai geriausiai rodo, kokio pobūdžio tas humoras, toks prastas, kad jo net nedera vadinti nešvankiu: „Plepleple, blondinė vonioje“, „Nervų kanalizacija“. (Kanalizacija. Aišku?) „Kai nuleidžia vandenį...“, „Apmąstymų kabinetas“. Ir taip toliau. Šis rankraštis buvo įteiktas ypač nučiupinėtas ir aplamdytas, jau pabuvęs – kaip autorė rašo – leidyklose „Harper“, „Simon & Schuster“, „Knopf“, „Random House“, „Morrow“, „Holt“, „Messner“, „William Sloane“, „Rinehart“ ir aštuoniose kitose. Tame pačiame laiške autorė užsimena, kad dėl šio rankraščio – apie kurį dabar sukasi visas jos gyvenimas – ji puolė į neviltį ir (aš nejuokauju) miglotai grasina savižudybe. Nenorėčiau imtis atsakomybės dėl kieno nors mirties, tačiau šios knygos jokiais būdais negalima leisti. *Atmesti! (Kodėl turiu nuolat skaityti tokį šūdą?)*“

Nebūčiau galėjęs daryti nei tokių pastabų kaip pastaroji, nei šmaikščių užuominų apie „McGraw-Hill“ leidyklą, jei aukščiau manęs esantis vyresnysis redaktorius, skaitydavęs visus mano atsiliepimus, nebūtų taip pat kaip ir aš nusivylęs mūsų darbduviu ir visu tuo, ką reiškė ta didžiulė ir besielė imperija. Miegusiomis akimis, protingas, priveiktas, bet iš esmės geraširdis airis, pavarde Farelas, metų metus triūsęs prie tokių „McGraw-Hill“

leidinių kaip *Mėnesinis porolono žurnalas*, *Protežų pasaulis*, *Pesticidų naujienos* ir *Amerikos atviroji kasyba*, maždaug penkiasdešimt penkerių metų buvo išgintas į ramesnę, ne tokią karštingai pramoninę knygų prekybos skyriaus aplinką, kur jis savo kabinete leido laiką papsėdamas pypkę, skaitydamas Jeitsą ir Džerardą Menlį Hopkinsą, pakančiu žvilgsniu permesdamas mano atsiliepimus ir turbūt godžiai svajodamas apie ankstyvą pensiją ir gyvenimą kokiame ozono prisodrintame parke. Mano pasišaipymai iš „McGraw-Hill“, kaip ir bendras mano įvertinimų tonas, jo anaip tol neižeisdamo, o paprastai prajuokindavo. Farelas tapo auka vangios, snūdžios ramybės, kurioje lyg kokiame milžiniškame avilyje kompanija galiausiai pakirpdavo sparnus netgi veržliausiems savo darbuotojams; žinodamas, kad galimybė aptikti spausdintiną rankraštį mažesnė nei viena iš dešimties tūkstančių, manau, jis nematė nieko bloga, jei aš šiek tiek pasi-smaginu. Vieną ilgiausių (jei ne visų ilgiausių) savo atsiliepimų aš iki šiol ypač branginu labiausiai todėl, kad jį vienintelį rašiau su šiočia tokia užuojauta.

Gunaras Firkinas

SAGA APIE HARALDĄ HARFAGERĮ

„Gunaras Firkinas yra ne slapyvardis, o tikra pavardė. Daugelio prastų rašytojų pavardės skamba keistai arba dirbtinai, nors jos pasirodo esančios neišgalvotos. Ar tai galėtų turėti kokios reikšmės? „Haraldo Harfagerio“ rankraštis pas mus pateko nei paštu, nei per agentą, o buvo paties autoriaus įduotas man į rankas. Prieš savaitę Firkinas įvirto į prieškambarį nešinas rankraščiu dėžėje ir dviejuose lagaminuose. Panelė Mejers pranešė, kad jis norįs susitikti su redaktoriumi. Sakyčiau, kokių 60 metų vyras, vidutinio ūgio, pakumpęs, bet tvirtas, vėjo nugairintu veidu, vešliais pražilusiais antakiais, švelnia burna ir tokiomis liūdnomis, ilgesingomis akimis, kokių man

dar neteko regėti. Jis buvo juoda odine kaimiška kepure su nuleidžiamais ant ausų kraštais ir stora striuke su vilnone apykakle. Plaštakos didelės, stambiais raudonų raudoniausiais krumpliais. Nosis mažumėlę varvėjo. Pasisakė norįs palikti rankraštį. Atrodė labai išvargęs ir kai paklausiau, iš kur atvyko, atsakė ką tik atvažiavęs į Niujorką, o kelionėje autobusu iš vietovės Šiaurės Dakotoje, vadinamos Tertl Leiku, užtrukęs tris dienas ir tris naktis. Vien tam, kad įteiktų rankraštį? – paklausiau, ir jis atsakė: „Taip.“

Paskui jis neklausiamas pareiškė, jog „McGraw-Hill“ – pirmoji leidykla, į kurią jis kreipiasi. Tai mane gerokai nustebino, nes šią firmą retai kada pirmiausia pasirenka netgi tokie palyginti maži susipažinę su leidyklomis rašytojai kaip Gunaras Firkinas. Kai aš pasiteiravau, kodėl jo toks keistas pasirinkimas, atsakė, jog visai atsitiktinai. Savo sąrašo pradžioje nebuvo numatęs „McGraw-Hill“. Ir man pasisakė, kad, autobusui kelias valandas užtrukus Mineapolyje, užsuko į telefonų kompaniją, kur sužinojo juos turint geltonuosius Manhatano puslapius. Nenorėdamas gadinti knygos ir puslapio išplėšti, jis visą valandą pieštuku nusirašinėjo dešimtis Niujorko leidyklų, pavadinimus ir adresus. Buvo numatęs jas aplankyti abėcėlės tvarka – pradėdant turbūt „Appleton“ – ir pagal sąrašą pasiekti „Ziff-Davis“. Bet tą rytą po kelionės išlipęs Port Otoričio autobusu stotyje, tik per vieną kvartalą nuo čia rytų kryptimi, jis pakėlė galvą ir danguje pamatė mūsų šį „McGraw“ smaragdinį monolitą su bauginančiu užrašu: „McGRAW-HILL“. Todėl tiesiai čia ir atėjęs.

Žmogelis atrodė toks nusivaręs ir sutrikęs, – vėliau prasitarė iki tol niekad nebuvęs ryčiau Mineapolio, – jog aš nutariau mažų mažiausiai galįs jam pasitarnauti tuo, kad nusivesiu žemyn į kavinę išgerti kavos. Kol mudu ten sėdėjome, jis pasipasakojo apie save. Norvegų išėivių sūnus, – tikroji pavardė

buvusi Firkingas, bet „g“ kažkaip nukrito, – visą gyvenimą ūkininkavęs ir auginęs kviečius netoli to Tertl Leiko miesto. Prieš dvidešimt metų, kai jis buvo kokių 40, kasybos kompanija po jo žeme radusi didžiulius anglių telkinius ir nors jų nekasusi, sudariusi ilgalaikę žemės nuomos sutartį, pagal kurią jis yra aprūpintas iki gyvenimo pabaigos. Esąs viengungis ir taip įjunkęs į ūkio darbus, jog negalįs liautis ūkininkavęs, bet dabar jam atsiradę laiko seniai puoselėtam sumanymui įgyvendinti. Kitaip sakant, jis galėjo pradėti rašyti epinę poemą apie vieną iš norvegų protėvių, Haraldą Harfagerį, XIII amžiaus grafą ar kunigaikštį, ar kažką panašaus. Savaime aišku, nuo šios baisios žinios man širdis apmirė. Bet sėdėjau sustingusiu veidu, kai jis, vis patapšnodamas per savo rankraščio dėžę, kartojo: „Taip, pone. Dvidešimties metų darbas. Visas va čia. Visas va čia.“

Ir tuomet mano požiūris į jį pasikeitė. Nors kaimiškos išvaizdos, buvo protingas ir labai iškalbus. Matyt, smarkiai apsiskaitęs – daugiausia iš skandinavų mitologijos, – nors mylimiausi jo rašytojai buvo Sigrid Undset, Knutas Hamsunas ir konservatyvieji Vidurio vakarų atstovai Hamlinas Garlandas ir Vila Keter. O jei, tarkim, aš atrandu kokį netašytą genijų? Galiausiai net toks didelis poetas kaip Vitmenas atrodė it dramblotas keistuolis, visur kaišiojantis kvailokus savo rankraščius. Šiaip ar taip, po ilgo pokalbio (aš jau pradėjau vadinti jį Gunaru) pasakiau, jog su džiaugsmu perskaitysiu jo kūrinį, tačiau išpėjau, kad „McGraw-Hill“ nėra itin „stiprus“ poezijos srityje, ir mudu liftu vėl pakilome viršun. Tada įvyko baisus dalykas. Kai atsiveikindamas su juo tariau, jog suprantu, kaip nekantriai jis lauks atsakymo po dvidešimties metų darbo, ir kad stengsiuosi atidžiai perskaityti rankraštį ir po kelių dienų duoti atsakymą, pastebėjau jį ketinant pasiimti tik vieną iš tų dviejų lagaminų. Kai jam apie tai priminiau, jis nusišypsojo, įbedė į mane rimtas, ilgesingas, provincialias apsėstojo akis ir

tarė: „O, maniau, jūs atspėjote – antrame lagamine yra manosios sagos tęsinys.“

Sakau rimtai – tai turbūt ilgiausias literatūros kūrinys, kada nors parašytas žmogaus ranka. Nunešiau jį į siuntų kambarį ir liepiau berniukui pasverti – 35 svarai, septynios dėžės nuo Hamermilio akcijų, kiekviena po penkis svarus, iš viso 3850 mašinraščio puslapių. Pati saga buvo parašyta tokia anglų kalbos atmaina, kad pamanytum ja rašius Draideną, mėgdžiojantį Spenserį, jei nežinotum baisios tiesos: jai paaukota visos dienos ir naktys per dvidešimt metų žvarbioje Dakotos stepėje svajojant apie senovės Norvegiją, skrebenant plunksną, kai pašėlęs vėjas iš Saskačevano pusės staugia guldymas kviečius:

*O, didingasai vade, HARALDAI, koks didis tavo skausmas!
Kur tos gėlės, kuriomis ji tave dabino?*

Elektriniam ventiliatoriui sukant troškų prerijų karštį, sensitantis viengungis prisikasa prie 4000 strofos:

Nebegiedokite nei troliai, nei nibelungai, nebegiedokite melodijų, kurias jos garbei HARALDAS sukūrė!

Senąsias giesmes gedulu paverskite –

O juodas prakeikime!

Atėjo metas mirti, kur tau, seniai jau laikas buvo –

O gedulingos eilės!

Man suvirpėjo lūpos, ėmė raibti akys, ir toliau skaityti nevaliojau. Gunaras Firkinas „Algonkino“ viešbutyje (kur man beširdiškai pasiūlius jis apsistojo) laukia telefono skambučio, o man stinga drąsos susukti numerį. Mano galutinis žodis – atmesti apgailestaujant, netgi su šiokiu tokiu liūdesiu.“

Gal mano reikalavimai buvo pernelyg aukšti arba siūlomos knygos pernelyg klaidingos – šiaip ar taip, per penkis mėnesius „McGraw-Hill“ leidykloje neprisimenu rekomendavęs išleisti bent vieną įteiktą rankraštį. Ir tikra ironija, kad viena mano atmesta knyga vėliau – bent kiek man žinoma – rado leidėją ir anaip tol neužsigulėjo užmiršta ir neskaitoma.

Nuo to laiko, kai jau seniai buvau palikęs slegiantį „McGraw-Hill“ bokštą, dažnai įsivaizduodavau, kokia buvo Farelo ar kitų mano viršininkų reakcija, kai tą knygą išleido kažkoks Čikagos leidėjas. Manasis rankraščio įvertinimas turbūt įstrigo kam nors iš aukštesniojo ešelono ir tas leidyklos veteranas tikriausiai išsitraukė seną aplanką ir dievai žino su kokiais skaudžiais liūdesio ir praradimo jausmais perskaitė šaltą atmetantį atsiliepimą, sklidiną pasipūtimo, priekabių ir pasmerkimo.

„...po šių apmaudžių mėnesių tam tikras palengvėjimas gauti rankraštį, kurio prozos stilius nesukelia galvos skausmo, karštinės ar pykinimo ir nusipelno pagrįstų pagyrų. Plaustu keliaujančių vyrų idėja savotiškai įdomi. Tačiau ši ilga, pernelyg rimta ir nuobodė kelionė Ramiuoju vandenynu, be pasigailėjimo sutrumpinta, geriausiai tiktų kokiam nors žurnalui, pavyzdžiui, *National Geographic*. Gal ja susigundytų kokio universiteto leidykla, tik jokia būdu ne mes.“

Šitaip aš pasielgiau su didžiąja šiuolaikine nuotykių klasika, *Kon Tikiu*. Po kelių mėnesių, matydamas, kad knyga savaitė po savaitės užima pirmą vietą bestselerių sąrašė, suvokiau savo kvailumą ir pats sau tariau, jog, gaudamas iš „McGraw-Hill“ daugiau nei devyniasdešimt centų per valandą, privalėjau jautriau pastebėti skirtumą tarp gerų knygų ir pelningo šlamšto.

Namus tuo metu man atstojo aštuonių pėdų ilgio ir penkiolikos pločio narvas pastate, pavadintame Universiteto gyvena-

muoju klubu, esančiame Vakarų Vienuoliktojoje gatvėje, Vilidže. Ši vieta, kai atvykau į Niujorką, viliojo ne tik vardu, – vaizduotėje žadinančiu tokius reginius kaip Gebenės lygos bičiulystė, vestibulyje gelumbe dengti stalai, nukloti *New Republic* ir *Partisan Review* egzemplioriais, ne pirmos jaunystės frakuoti patarnautojai, maloniai perduodantys, kas ką prašė pranešti, ir tenkinantys gyventojų pageidavimus, – bet ir saikinga nuoma: dešimt dolerių per savaitę. Visos mintys apie Gebenės lygą buvo skystapročio svaičiojimai. Universiteto gyvenamasis klubas buvo gal tik trupučiuką pranašesnis už nutriušusį viešbutėlį ir nuo Bauerio* barakų skyrėsi nebent tuo, kad čia galėjai užsirakinti duris ir džiaugtis nors tokiu nuošalumu. Visa kuo kitu, įskaitant ir nuomos mokestį, jo panašumas su prastu viešbutėliu buvo labai artimas. Paradoksalu, bet ta vietovė buvo žavinga, kone prašmatni. Pro savo narvo ketvirtame aukšte vienintelį suodiną langą, išeinantį kiemo pusėn, spoksodavau žemyn į pasigėrėtiną kiemą ir retkarčiais išvysdavau turbūt to kiemo savininkus – apyjaunį tvido švarku vyrą, kurį įsivaizdavau esant *The New Yorker* ar *Harper* kylančią žvaigždę ir jo žvalią stebėtinai dailiai sudėtą švesiaplaukę žmoną, straksinčią po kiemą siauromis kelnėmis arba maudymosi kostiumėliu ir kartkartėmis paišdykaujančią su juokingu išpaikintu afganų kurtu ar tysančią „Abercrombie & Fitch“ firmos hamake, kur aš savo sukaustyto, nebylaus, lėto, tikslaus geismo ietimis ją krušdavau, kad net dulkės rūkdavo.

Mat tuomet seksas ar veikia jo alkis ir šis įžūliai gražus kiemelis – drauge su jo gyventojais – tarsi susiliejo į vieną simbolį ir išsigimėlišką Universiteto gyvenamąjį klubą darė nepakenčiamą, dar labiau apkartindamas mano skurdą ir vienišą atsiskyrėlio būtį. Kai ankštuose ir apsilupinėjusiųose koridoriuose prasi-lenkdavau vien su klubo gyventojais vyrais, daugiausia vidutinio amžiaus ar vyresniais Vilidžo bastūnais ir nevykėliais, kuriems

---

* Skurdžių rajonas Niujorke.

tik vienas žingsnis iki valkatyno, nuo jų tvokstelėdavo gaižiu vynu ir neviltimi. Vestibiulyje, kur palubėje vos spingsėjo maža elektros lemputė, budėjo ne senas suvaikėjęs šveicorius, o ištisa virtinė kaip šliužų budėtojų, visi iki vieno išgeltę lyg padarai, nematantys saulės šviesos; be to, jie buvo vienintelio girgždančio lifto operatoriai, jie klaičiai kosėdavo ir kankinami hemorojaus kasydavosi, kol aš ilgiausiai kildavau į ketvirtą aukštą, į cementinį narvą, kur tą pavasarį kasvakar įsimūrydavau kaip koks pusprotis atsiskyrėlis. Ne iš gero ir ne vien todėl, kad neturėjau atliekamo pinigų pasilinksminimams, bet, būdamas naujokas didmiestyje, gal ne tiek drovus, kiek išdidžiai santūrus, stokojau ir progų, ir iniciatyvos susirasti draugų. Pirmą kartą gyvenime, kuris metų metus sukosi neįmantrioje maišalynėje, aš pažinau nepageidaujamos vienvės kančią. It nusikaltėlis, staiga įkalintas vienuotėje, turėjau misti dar neiššvaistytais vidiniais ištekiais, kurių nelabai numaniau turįs. Gegužės prieblandoje Universiteto gyvenamajame klube stebėdamas dar man nematyto didumo tarakoną, ropinėjantį Džono Dono *Poezijos ir prozos rinktinės* tomeliu, ūmiai išvydau vienvės veidą ir nutariau, jog jis iš tikro bjaurus ir ne-gailestingas.

Tad per tuos mėnesius mano vakarinis tvarkaraštis retai kada keisdavosi. Penktą valandą išėjęs iš „McGraw-Hill“ pastato Aštuntojoje aveniu, sėsdavau į metro (bilietas – 10 centų) ir važiuodavau į Vildžo aikštę, kur išlipęs žengdavau tiesiai į kampinę kulinarijos parduotuvę, nusipirkdavau tris „Rheingold“ alaus skardines – tiek man leisdavo rūsti ir taupi sąžinė. Iš ten žygiuodavau į savo kambariūkštį, kur, išsitiesęs ant gumuliuoto čiužinio, užkloto suskalbtomis, net permatomomis paklodėmis, pradvisiomis chloru, skaitydavau tol, kol sušildavo paskutinė alaus skardinė, – maždaug pusantros valandos. Ačiū Dievui, dar buvau tokio amžiaus, kai skaitymas būna aistra ir todėl geriausia būseną, – išskyrus laimingas vedybas, – gelbstinti nuo visiškos vienvės. Antraip tų vakarų nebūčiau ištveręs. Aš skaitydavau

užsimiršęs, be to, be jokio išrankumo rašytiniam žodžiui – kone bet kokiam rašytiniam žodžiui jausdamas tokį pakilų artumą, kuris jau ribojasi su erotika. Kalbu tiesiogine prasme, ir jei šių savo išgyvenimų nebūčiau palyginęs su prisipažinimais tų, kurie, kaip ir aš, jaunystėje patyrė šitokį ypatingą jautrumą, tikrai dabar bijočiau užsitraukti panieką ar nepatiklumą sakydamas, jog prisimenu laikus, kai galimybė pusvalandį pafliртуoti su telefonu knyga papildė sukeldavo nedidelį, bet vis dėlto pastebimą pa-brinkimą.

Šiaip ar taip, skaitydavau, – *Ugnikalnio papėdėje* buvo viena tų knygų, kurias prisimenu anuo laikotarpiu patraukus mano dėmesį, – o aštuntą ar devintą valandą eidavau vakarieniauti. Kokios tai būdavo vakarienės! Kaip gyvai burnoje dar jaučiu taukų skonį po Solsberio didkepsnio „Bikforde“ arba „Raikeryje“ po Vakarų omleto, kuriame vieną vakarą kone alpdamas radau žalsvoką beveik nerealią plunksnelę ir mažutį embriono snapelį. Arba „Atėnų restorane“ kremzlę, įstrigusią avienos pjausnyje it auglys, pačius pjausnius, atsiduodančius senu avinu, lipnią gaižią bulvių košę, dėl graikiško apsukrumo išvirtą iš sausų vyriausybi-nių maisto davinių, nukniauktų iš kokio sandėlio. Bet aš nenusi-maniau apie Niujorko gastronomiją, kaip ir daugybę kitų dalykų, ir tik labai negreit susigaudžiau, jog tame mieste geriausias maistas yra pora dešrelių už mažiau nei dolerį ir pyrago riekele „Baltajame bokšte“.

Grižęs į savo narvą su įkarščiu griebdavau knygą, vėl pasi-nerdavau į vaizduotės pasaulį ir praskaitydavau iki paryčių. Ta-čiau kelis kartus turėjau daryti tai, ką bjaurėdamasis vadinau „namų darbai“, – sukurpti pliurpalus knygų, išleidžiamų „Mc-Graw-Hill“ leidyklos, aplankams. Teisybę pasakius, juk ir buvau pasamdytas visų pirma remiantis bandomuoju paistalu, kurį pa-rašiau jau „McGraw-Hill“ išleistam tomeliui – *Kraislerio pastato istorijai*. Mano lyriškas, tačiau ir vyriškas variantas Farelui pada-rė tokį įspūdį, kad tai ne tik lėmė mano priėmimą į darbą, bet,

matyt, ir suteikė jam vilčių, kad galėsiu kurti panašius stebuklus leidžiamoms knygoms. Manau, jis labiausiai nusivylė manimi todėl, kad aš nė karto nesugebėjau pasikartoti; mat, nenujaučiant Farelui ir tik iš dalies man pačiam numanant, mane pagrauzė „McGraw-Hill“ nevirties sindromas. Pats nenorėdamas šito prisipažinti, ėmiau šlykštėtis savo absurdišku darbu. Juk aš ne redaktorius, o *rašytojas* – tokio pat įkarščio ir tokio pat polėkio rašytojas kaip Melvilis ar Floberas, Tolstojus ar Ficdžeraldas, kurie įstengė išplėsti man širdį ir dalį jos pasiglemžti ir kurie kas vakarą po vieną ar visi drauge kviesdavo mane tarnauti jų nepranoktamam pašaukimui. Kurpdamas tekstus aplankams jausdavausi išsigimstąs, juo labiau kad man duodamos išaukštinti knygos priklaušė ne literatūrai, o jos priešybei – komercijai. Štai ištrauka iš tokio paistalo, kurio nepajėgiau užbaigti.

„Kaip nuo amerikietiškos svajonės neatsiejama popieriaus romantika, taip nuo popieriaus istorijos neatsiejama Kimberli-Klarko pavardė. Kimberli-Klarko korporacija, prasidėjusi mieguistame Viskonsine, paežerės mieste Ninoje, nuo kuklaus „vieno arklio“ proceso išaugo į tikrą pasaulio popieriaus pramonės milžiną, turintį fabrikus trylikoje valstijų ir aštuoniose užsienio šalyse. Tenkinant žmonių poreikius, daugelis jos gaminių, kurių garsiausias neabejotinai „Kleenex“ nosinėlės, tapo tokie pažįstami, kad net jų pavadinimai įaugo į kalbą...“

Tokiai pastraipai prireikdavo ištisų valandų. Ar sakyti „neabejotinai „Kleenex“, ar „žinoma“? „Tenkinant žmonių poreikius“ ar „tarnaujant poreikiams“? „Daugelis“ ar „gausybė“? Kol ją parašydavau, išsiplaškęs žingsniuodavau po savo vienutę beprasmiškai kažką murmedamas, grumdamasis su prozos ritmu ir stengdamasis nustelbti nenumaldomą geismą masturbotis, kažkodėl visada lydintį tokį rašymą. Galų gale garsiai, kad girdėtų medžio plokščių sienos, įsiutęs tardavau sau: „Ne! Ne!“, puldavau prie

spausdinimo mašinelės ir piktai krizendamas atbarškindavau skubų, debilišką, bet palaimingai vidurius paleidžiantį variantą.

„Kimberli-Klarko korporacijos statistika sunkiai telpa galvoje:

– Apskaičiuota, kad jei visi snargliai, išpučiami į „Kleenex“ popierines nosinaites tik per vieną žiemos mėnesį Jungtinėse Valstijose bei Kanadoje, būtų paskleisti po Jeilio taurės pirmenybių aikštę, jų gylis siektų pusantros pėdos...

– Apskaičiuota, kad jei visos vaginos, kurioms „Kofex“ tamponai naudojami per pirmąsias keturias menstruacijų dienas, būtų išrikiuotos anga prie angos, žiojėtų tokio ilgumo tarpas kaip nuo Bostono iki Vaito upės santakos Vermonte...“

Kitą dieną Farelas, visad malonus ir pakantus, patempęs lūpą perskaitydavo šitokią rašliavą, žiaumodamas kramtomąją gumą, ir taręs, jog „čia ne visai tai, ką mes turėjome galvoje“, supratingai vypteldavo ir paprašydavo dar sykių pabandyti. Gal dar nebuvau visiškai pagedęs, o gal todėl, kad manyje dar buvo likę aiškių presbiterionų etikos pėdsakų, kitą vakarą vėl stengdavausi iš širdies ir iš visos galios, bet tuščiai. Paprakaitavęs kelias valandas, numodavau ranka ir grįždavau prie *Lokio*, *Užrašų iš pogrindžio*, *Vaikino Bilo* arba šiaip ilgesingai prastypsodavau prie lango žvelgdamas žemyn į užburtą kiemą. Ten, auksinėje pavasariškoje Manhatano prieblandoje, kultūros ir neįkyrios gerovės aplinkoje, į kurią žinojau niekad nepateksiąs, pas Vinstonus Hanikatus – tokiu prašmatniu vardu aš juos buvau pakrikštijęs – prasidėjo vakarėlis. Šviesiaplaukė Meivisa Hanikat trumpam pasirodydavo kieme apsilvilkusi palaidine ir aptemptomis gėlėtomis kelnėmis, užversdavo galvą į skaidrų vakaro dangų, keistai, kerimai švysteldavo gražiais savo plaukais ir pasilenkusi prie gėlių lysvės prisiskindavo tulpių. Tą žavingą akimirką ji nenujausdavo, ką reiškia vienišiausiam iš visų Niujorko jaunesniųjų redaktorių.

Mano gašlumas buvo neįtikėtinas – kažkokia kibi, akla geismo srėbtuvė nuslinkdavo žemyn suodinomis nelemto seno pastato sienomis, persiversdavo per tvorą ir nepadoriai, skubiai it gyvatė prišliauždavo prie pat pakelto jos užpakalio, kur tylia metamorfoze aš įsikūnydavau į gėles ant jos kelių, fališkas, plėšrus, tačiau tramdomas tarsi pistoleto gaidukas. Rankomis švelniai apglėbdavau Meivisą ir rieškučiomis iš apačios suimdavau putas, nesuveržtas, saldžias kaip nektaras jos krūtis. „Ar tai tu, Vinstonai?“ – sušnibždėdavo ji. „Ne, čia aš, – atsakydavau aš, jos meilužis. – Leisk man tave pamylėti kaip kareiviui.“ Ir ji būtinai atsakydavo: „O, brangusis, gerai – vėliau.“

Tokias beprotiškas fantazijas tuoj pat sugulti su ja „Abercrombie & Fitch“ hamake man sutrukdydavo staiga kieme išdygęs Torntonas Vailderis. Arba Edvardas Estlinas Kamingsas. Arba Katerina Anė Porter. Arba Džonas Hersis. Arba Malkolmas Kaulis. Arba Džonas P. Markandas. Tuo metu – atsitokėjęs, kai subliūkšdavo mano libido, – aš vėl atsidurdavau prie lango ir ilgesinga širdimi mėgaudavausi apačioje vykstančiomis linksmybėmis. Mat man atrodė visiškai logiška, kad Vinstonai Hanikatai, ta žvali, drauginga pora (kurių svetainėje, esančioje viename aukštyje su kiemu, mano pavydus žvilgsnis įžiūrėjo modernias daniškas knygų lentynas, prikimštas knygų), turėjo nepaprastos laimės sukinėtis rašytojų, poetų, kritikų ir kitų literatūros veikėjų sluoksniuose; tad šitokiais vakarais, gaubiant švelniai prieblandai ir terasoje šnekučiuojantis išsipuošusiems intelektualams, jų veidų šešėliuose įžvelgdavau visus įmanomus herojus ir herojes, apie kuriuos svajojau nuo tada, kai mano nelemtą dvasią užbūrė spausdinto žodžio kerai. Tačiau aš dar nebuvau susipažinęs nė su vienu jau išleistos knygos autoriumi, – išskyrus tą nusmurgusį jau minėtą seną ekskomunistą, kuris atsitiktinai atsidūrė mano kabinete „McGraw-Hill“ leidykloje ir nuo kurio trenkė česnaku bei sudvisusiu įsisenėjusių būgštavimų prakaitu, – todėl tą pavasarį Hanikatų pobūviai, dažni ir ilgai trunkantys, davė peno

kvailiausiems mano vaizduotės polėkiams, kokie tikrai kada yra kankinę meilės nepatyrusio garbintojo smegenis. Ten buvo Vollesas Stivensas! Ir Robertas Lovelis! O tas ūsuotas ponas, lyg vogčiomis žvelgiantis nuo durų? Negi tikrai Folkneris? Sklido kalbos, kad jis Niujorke. O apkūni moteris susegtais į kuodą plaukais ir nenykstančia šypsena? Be abejo, tai Merė Makarti. Žemokas vyras pakreiptu rausvu pašaiptu veidu – ne kas kitas, kaip Džonas Čiveris. Kartą prieblandoje moteriškas šaižus balsas sušuko: „Irvinau!“ – ir, tam vardui atsklidus iki mano niūrios žvalgybinės laktos, pajutau stojant pulsą. Tamsoje buvo sunku atpažinti, juo labiau kad nuo manęs jis buvo nususukęs, bet ne jau žmogus, parašęs „Merginas vasarinėmis suknelėmis“, yra tas plačiapetis stambus imtynininkas, stovintis tarp dviejų merginų, kurių susižavėję veidai kaip gėlės pakelti aukštyn?

Visi tų vakarų svečiai pas Hanikatus, kaip dabar suprantu, tikriausiai buvo reklamos, Volstrito ar panašių tuščiavidurių profesijų atstovai, tačiau tuomet mano iliuzijos buvo nesvyruojančios. Bet vieną vakarą, prieš pat mane išvarant iš „McGraw-Hill“ imperijos, patyriau stiprius visiškai priešingus jausmus, dėl kurių daugiau niekad nė nežvilgtelėdavau žemyn į kiemą. Tuo kartu aš atsistojau įprastinėt savo budėjimo vieton prie lango ir įbedžiau akis į pažįstamą Meivisos Hanikat užpakalį, jai darant nereikšmingus judesius, taip ją prie manęs priartinusius, – kalbėdamasi su Karsona Makalers ir pablyškusiu, ištįsusiu angliškos išvaizdos vyriškiu, kuris trumparegiškai mirksėjo ir, ko gero, buvo Oldas Hakselis, ji čia trūktelėdavo palaidinę, čia pirštu atmesdavo šviesią garbaną. Apie ką jie, dėl Dievo meilės, šnekasi? Apie Sartrą? Džoisą? Senus vynus? Pietų Ispanijos kurortus? Apie Bhagavadgytą? Ne, jie aiškiausiai kalbėjosi apie aplinką – *artimiausią* aplinką, nes Meivisos veidas buvo patenkintas, pagyvėjęs, ji mosavo ranka rodydama į vijokliais apaugusias kiemo sienas, miniatiūrinę veją, burbuliuojantį fontaną, stebuklingą tulpių lysvę, tarp niūrių miesto mūrų pražydusių ryškiomis flamandų spalvomis.

„Jei tik... – tarytum sakė ji, ir jos veidas rūsčiai įsitempė. – Jei tik...“ Ir tuomet ji ūmiai pasisuko Universiteto gyvenamajam klubui grūmodama tūžmingu kumšteliu, mielu piktu kumšteliu, tokiu ryškiu, iš susijaudinimo tokiu baltu, kad, atrodo, mojuoja man prieš pat nosį, ne kitaip. Pasijutau lyg prožektoriaus apšviestas ir, skausmingai daužantis širdžiai, maniau įskaitęs jos lūpas: „Jei tik nebūtų šito prakeikto krislo akyje, nes visi tie pašlemėkai spokso į mus!“

Tačiau mano kankynei Vienuoliktojoje gatvėje nebuvo lemta užsitęsti. Mintis, kad netekau darbo dėl *Kon Tikio* atvejo, būtų buvusi visai įtikinama. Bet mano laimė „McGraw-Hill“ leidykloje pradėjo nusišukti pasirodžius naujam vyriausiajam redaktoriui, kurį slapčiomis vadinau Žebenkštimi. Žebenkštis buvo priimtas, kad suteiktų leidyklai taip trūkstamo tono. Tuo metu leidybos versle jis labiausiai buvo žinomas dėl ryšių su Tomu Vulfu; jis tapo Vulfo redaktoriumi, kai išėjo iš „Scribner ir Maxwell Perkins“ ir po rašytojo mirties padėjo surinkti ir sudėlioti literatūrinę tvarka milžiniškos apimties raštus, kurie dar niekur nebuvo spausdinti. Nors mes abu su Žebenkštimi buvome iš Pietų, – toks bendrumas svetimoje Niujorko aplinkoje dažniausiai nuo pat pradžių sucementuoja pietiečių draugystę, – mudu vienas kito iškart nepamėgome. Žebenkštis buvo praplikęs, neišvaizdus žmogelis, baigiantis penktą dešimtį. Gerai nežinau, ką jis apie mane galvojo, – be abejo, pienburniškas, nežabotas mano recenzijų stilius prisidėjo prie jo neigiamos nuomonės apie mane, – o aš jį laikiau šaltu, užsidariusiu, be humoro, pasipūtusiu ir nesimpatingu žmogumi, kuris per daug gerai vertina savo sugebėjimus. Per redakcinius pasitarimus jis mėgdavo mesti tokias frazes: „Vulfas man sakydavo...“ arba „Kaip Tomas prieš mirtį man taip iškalbingai rašė...“

Jo susitapatinimas su Vulfu buvo toks absoliutus, tarsi būtų tapęs rašytojo *alter ego*, – o man tai buvo kančia, nes, kaip ir begalė jaunų mano kartos žmonių, buvau perėjęs Vulfo garbinimo

kankynę ir būčiau atidavęs viską, ką turiu, kad galėčiau draugiškai, maloniai praleisti vakarą su tokiu žmogumi kaip Žebenkštis, traukdamas iš jo naujus anekdotus apie maestro ir kur nors pasakojimo gijoje apie garbinamą milžiną, jo keistenybes ir trijų tonų rankraščių įterpdamas: „Dieve, kaip juokinga, pone!“ ir panašias frazes. Tačiau tarp mudviejų su Žebenkštimi neužsimezgė jokio ryšio. Tarp kitko, jis buvo griežtai konvencionalus ir netruko prisitaikyti prie tvarkingos, bespalvės, superkonservatyvios „McGraw-Hill“ tvarkos. O aš, priešingai, dar buvau savimyla visomis šio žodžio prasmėmis ir man kėlė juoką ne tik pati mintis apie knygų leidybos redakcinę pusę, kuri nuvargusioms mano akims atrodė vien sunki, be prošvaisčių nuobodybė, bet ir paties verslo pasaulio stilius, įpročiai bei gaminiai. Juk „McGraw-Hill“, nepaisant jo oraus literatūrinio blizgesio, buvo bausis amerikietiško verslo pavyzdys. Kompanijos priekyje atsistojus tokiam šaltam žmogui kaip Žebenkštis, supratau, kad nemalonumų nereikės ilgai laukti ir kad mano dienos suskaičiuotos.

Sykį, tuoj jam paėmus valdžią, Žebenkštis mane pasikvietė į kabinetą. Jis buvo pailgo, taukais aptekusio veido, mažutėmis nedraugiškomis akimis, kažkuo panašiomis į žebenkšties, bet man nesuvokiamu būdu įgavęs Tomo Vulfo, tokio pagavaus fizinių savybių niuansams, pasitikėjimą. Jis mostelėjo man sėstis ir, taręs kelias priverstines mandagumo frazes, ėjo tiesiai prie reikalo – prabilo apie tai, kad, jo nuomone, aš kai kuriais atžvilgiais aiškiai nesugebąs prisiderinti prie „McGraw-Hill“ profilio. Aš pirmą sykį išgirdau šį žodį vartojant kita prasme nei žmogaus veidas iš šono, ir kai Žebenkštis prakalbo konkrečiau, aš vis labiau sukau galvą, kuo neįtikau, nes tikrai žinojau mielą, gerąjį Farelą apie mane ar mano darbą blogai nešnekėjus. Bet, pasirodo, mano klaidos buvo tiek garderobinės, tiek, bent iš paviršiaus, politinės.

– Pastebėjau, kad nenešiojate skrybėlės, – pasakė Žebenkštis.

– Skrybėlės? – pakartojau. – Na, ne. – Visada buvau abejingas galvos dangalams, tik nujausdamas, kad kepurėms yra skirta vieta.

Žinia, prieš dvejus metus baigus jūrų pėstininko tarnybą, man net į galvą neatėjo, jog skrybėlė gali būti privaloma. Aš turėjau demokratinę teisę pasirinkti ir iki tos akimirkos niekad apie tai nepagalvodavau.

– „McGraw-Hill“ visi nešioja skrybėles, – tarė Žebenkštis.

– Visi? – paklausiau.

– Visi, – atkirto jis.

Susimąstęs apie jo žodžius, įsitikinau, jog tiesa: visi tikrai nešioja skrybėles. Rytais, vakarais ir per pietus liftai ir koridoriai bangavo nuo šiaudinių ir fetrinių skrybėlių, užtupdytų ant vieno-dai trumpai pakirptų tūkstantinės „McGraw-Hill“ sudrausmintų pakalikų minios skalpų. Bent jau vyrų, nes moterims, daugiausia sekretorėms, tai, matyt, nebuvo privaloma. Aš iki tol nesuvokiau, tik tą akimirką susigaudžiau, jog skrybėlė yra ne šiaip mada, o tikrai būtina „McGraw-Hill“ kostiumo dalis, kaip ir iki pat galo susegti „Arrow“ marškiniai ir dukšli „Weber & Heilbronner“ vilnonė eilutė, žaliajame bokšte dėvima visų iki vieno – nuo vadovėlių komivojažieriaus iki rūpesčių prispaustų *Kietųjų atliekų tvarkymo* redaktorių. Per savo naivumą nesuvokiau nuolatos išsišokantis tarp uniformuotų bendradarbių, bet, netgi tai suvokus, mane suėmė pasipiktinimas, atmieštas linksmumu, ir aš nežinojau, ką atsakyti į Žebenkšties iškilmingą užsipuolimą. Netrukus prabilau tokiu pat niūriu balsu kaip ir jis:

– Drįsčiau paklausti, kuo aš dar neatitinku to profilio?

– Negaliu jums įsakinėti, kokius laikraščius skaityti, ir nenoriu, – tarė jis, – bet „McGraw-Hill“ darbuotojui neišmintinga rodytis su *New York Post*. – Jis patylėjo. – Tai tiesiog patarimas jūsų paties labai. Nėra ko ir sakyti, asmeniniu laiku, ne darbe, galite skaityti ką tinkamas. Tik atrodo... *nepadoru*, jei „McGraw-Hill“ redaktoriai leidykloje skaito radikalią spaudą.

– O ką man tuomet skaityti? – Buvau įpratęs per pietus paeiti Keturiasdešimt antrąja gatve, nusipirkti dieninį *Post* numerį, sumuštinį ir per man skirtą valandą savo kabinete sušlamšti ir viena,

ir antra. Per dieną tik tą vieną laikraštį ir skaitydavau. Tuo laiku buvau ne tiek politinis tyruolis, kiek politinis neutralas, politinis eunuchas ir *Post* skaitydavau ne dėl liberalių jo vedamųjų ir ne dėl Makso Lernerio skilčių, – visa tai man buvo nuobodu, – bet dėl jo lengvo, būdingo didmiesčių žurnalistams, ypač Leonardui Lajensui, stiliaus ir viliojančių reportažų apie *haut monde**. Ir jau atsakydamas Žebenksčiai žinojau, kad šito laikraščio nežadu atsakyti, juo labiau neketinu eiti į Veinameikerio parduotuvę ir matuoti kažkokią it grybas skrybėlę. – O ką man skaityti? – dar pasakiau šiek tiek suirzęs. – Ką, jūsų manymu, man derėtų skaityti?

– *Herald Tribune* labiau tiktų, – atsakė jis tenesiečio papročiu nutęsdamas žodžius, taip netikėtai praradusius bet kokią šilumą. – Arba netgi *News*.

– Bet jie išeina rytais.

– Tuomet pabandykite *World-Telegram*. Arba *Journal-American*. Sensacijos geriau nei radikalumas.

Net aš žinojau, kad *Post* vargu ar pavadintum radikaliu, ir jau žiojau si taip sakyti, bet prikandau liežuvį. Vargšas Žebenksštis. Nors buvo šaltas nevėkšla, man ūmiai jo pagailo, kai supratau, kad tas apynasris, kuriuo jis bandė mane pažaboti, nėra jo pramanas, nes kažkas jo elgesyje (gal silpna atsiprašymo gaida, vienam pietiečiui iš nedrąsios, pavėluotos užuojautos duodant ranką kitam?) man pakuždėjo, jog jis pats nelabai virškina tuos kvailus, niekingus apribojimus. Be to, supratau, kad jis dėl savo amžiaus ir padėties yra įkalintas „McGraw-Hill“, neatšaukiamai įsipareigojęs tam susmulkėjimui, menkadvasiškam stiliui ir vienpusiškam rūpinimuisi pinigais – žmogus, jau niekad negalėsiantis ištrūkti, – o priešais mane bent vėrėsi pasaulio laisvė. Prisimenu, jam ištarus tą liūdną priesaką: „Sensacijos geriau nei radikalumas“, aš sau po nosimi sumurmėjau kone džiugų atsisveikinimą: „Viso labo, Žebenkshtie. Sudie, „McGraw-Hill.“

* Aukštuomenė (*pranc.*).